

Životné prostredie

REVUE PRE TEÓRIU A STAROSTLIVOSŤ O ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

ROČNÍK 53

1/2019

Pamiatky v krajine

Fenomény kultúrnej krajiny boli vytvorené ako súčasť životných potrieb človeka a dnes tvoria kultúrne dedičstvo ako odkaz na históriu ľudskej spoločnosti, ktorú z hľadiska zachovania pre budúce generácie treba chrániť. Významnou súčasťou kultúrneho dedičstva je pamiatkový fond, ktorý tvoria národné kultúrne pamiatky, pamiatkové rezervácie a pamiatkové zóny. Ich pamiatková hodnota je súhrnom významných historických, spoločenských, krajinných, urbanistických, architektonických, vedeckých, technických, výtvarných alebo umelecko-remeselných hodnôt. Podmienky ochrany pamiatkového fondu upravuje legislatíva, ktorá zahŕňa činnosti a opatrenia zamerané na identifikáciu, výskum, evidenciu, zachovanie, obnovu, reštaurovanie, regeneráciu, využívanie a prezentáciu kultúrnych pamiatok a pamiatkových území.

Kultúrne pamiatky sú chránené hnutelne alebo nehnuteľne objekty vysokej pamiatkovej hodnoty. V bezprostrednom okolí nehnuteľnej kultúrnej pamiatky nemožno vykonávať stavebnú činnosť ani inú činnosť, ktorá by mohla ohroziť jej pamiatkovú hodnotu. Preto základná ochrana kultúrnej pamiatky zahŕňa činnosti a opatrenia, ktoré predchádzajú ohrozeniu, poškodeniu, zničeniu alebo odcudzeniu kultúrnej pamiatky. Rovnako je dôležité trvalo udržiavať dobrý stav prostredia kultúrnej pamiatky a spôsob jej využívania vzhľadom k jej pamiatkovej hodnote a technickému stavu. Na ochranu a usmernený rozvoj prostredia alebo okolia nehnuteľnej kultúrnej pamiatky, pamiatkovej rezervácie alebo pamiatkovej zóny sa preto vymedzujú ochranné pásma s prísne stanovenými podmienkami ochrany.

Pamiatkové územie je sídelný územný celok alebo krajinný územný celok sústredených pamiatkových hodnôt alebo archeologických nálezov a nálezísk, ktorý je z dôvodu ich ochrany vyhlásený za pamiatkovú rezerváciu alebo pamiatkovú zónu. Pamiatkovú rezerváciu zasa predstavuje územie s uceleným historickým sídelným usporiadaním a s veľkou koncentráciou nehnuteľných kultúrnych pamiatok alebo územie so skupinami významných archeologických nálezov a nálezísk, ktoré sú topograficky vymedzené. Základná ochrana pamiatkového územia preto zahŕňa činnosti a opatrenia na zabezpečenie zachovania pamiatkových hodnôt v území, ich dobrého technického, prevádzkového a estetického stavu, ako aj vhodného spôsobu využitia jednotlivých stavieb, skupín stavieb, areálov alebo urbanistických súborov a vhodného technického vybavenia pamiatkového územia. Vykonáva sa na základe dokumentu *Zásady ochrany pamiatkového územia*, ktorý tvorí podklad územného plánu. Zásady sú súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia ako podkladu na spracovanie územnoplánovacej dokumentácie podľa osobitného predpisu. Zásady ochrany pamiatkovej rezervácie alebo pamiatkovej zóny obsahujú požiadavky na primerané funkčné využitie územia, na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie, materiálovej a objektivej skladby, výškového a priestorového usporiadania objektov, architektonického výrazu, prvkov uličného interiéru a uličného parteru, historickej zelene, charakteristických pohľadov, siluety a panorámy, archeologických nálezísk, prípadne ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt pamiatkového územia.

Nakoľko Slovensko a tiež aj Česko sú viazané medzinárodnými zmluvami v oblasti európskeho a svetového kultúrneho dedičstva, podmienky individuálnej alebo územnej ochrany musia byť v súlade s vedeckými poznatkami. Do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO možno zaradiť kultúrne pamiatky alebo pamiatkové územia, ak spĺňajú podmienky ustanovené v medzinárodnej zmluve.

Milena Moyzeová

Obsah

D. Štefunková: Prepojenie tradičných agrárnych krajín s pamiatkovo hodnotnými sídelnými štruktúrami – príklady a možnosti zachovania biokultúrneho dedičstva.....	3
J. Oťaheľ, R. Pazúr: Vizuálna analýza a percepcia mestských pamiatok....	12
Z. Izakovičová, F. Petrovič: Lokalizačné kritériá uplatňované pri stavaní historických hradov a zámkov na Slovensku.....	21
M. Moyzeová: Kultúrne pamiatky pri hodnotení kvality životného prostredia vidieckych sídel v okrese Trnava.....	26
T. Hrnčiarová: Zaniknuté a existujúce historické cintoríny Bratislavy – špeciálne kultúrne a prírodné pamiatky mestskej krajiny.....	32
N. Urbanová: Premena historického krajinného prostredia Holíča a okolia od 18. storočia po súčasnosť.....	41
M. Šantrúčková, L. Bendíková, L. Medková: Pamiatky a hodnoty v asociatívnej krajine sv. Prokopa ve stredních Čechách.....	51

Kontakty

T. Hrnčiarová: Historická krajina Bratislavy z druhej polovice 16. storočia podľa jednej z najstaršie zachovaných vedút.....	59
---	----

The Environment

REVUE FOR THEORY AND CARE OF THE ENVIRONMENT

VOLUME 53

1/2019

The Monuments in the Landscape

Cultural landscape phenomena were created to meet human needs and now they form a cultural heritage that must be preserved for future generations as evidence of human societal history. Monuments are an important part of the cultural heritage, and they include national cultural monuments, monument reservations and monument zones. Their value provides a summary of important historical, landscape, urban, architectural, scientific, technical, artistic, craft and societal values. Moreover, their conservation is regulated by legislation which defines acceptable activities and measures for identification, research, registration, preservation, restoration, regeneration and the use and presentation of cultural monuments and monument areas.

Cultural monuments, both movable and stationary, are protected objects with high value, and therefore no activities which could jeopardise their heritage value can be performed in their immediate vicinity. Therefore, the basic protection of a cultural monument includes activities and measures that remove threats, damage, destruction or theft of a cultural monument, and it is equally important to maintain the cultural heritage environment in the best condition and to ensure appropriate use which will preserve its heritage value and technical condition. The protection zones therefore have extremely strict rules established to protect and regulate the development of cultural monuments and their reservations and zones immediate environment and surrounds.

"Monument areas" are classified residential or landscape territorial units which contain a high concentration of monuments or archaeological finds, and also include additional sites that are declared a monument reservation or zone to ensure their protection. "Monument reservations and zones" cover areas with a compact historical settlement pattern. The sites are topographically defined with a high concentration of immovable cultural monuments and groups of significant archaeological finds. Therefore, the basic protection of the monumental area defines all allowed activities and all measures which ensure the preservation of monument value. These include their high technical, operational and aesthetic status and the appropriate use of all individual buildings, groups of buildings, areas and urban complexes. The measures also provide for appropriate maintenance of technical equipment within the monument area. The document *Principles for the Protection of the Monument Area* defines the monumental territorial plan, and all procedures must comply with its rules. These principles are projected for protection of the territory's cultural values for the processing of land-use planning documentation under special regulation. The principles for conserving the monument reservation or zone establish the requirements for adequate functional use of the area for each of the following interactions; preservation, maintenance and regeneration of the historical ground plan, material and object composition, spatial arrangement of objects, architectural expression, street interior and exterior elements, historical greenery, characteristic views, silhouettes and panoramas, archaeological sites and all other monumental area cultural and natural values.

In conclusion, Slovakia and the Czech Republic are bound by the same international treaties on European and world cultural heritage, therefore the conditions of both countries' individual and territorial protection must conform to scientific knowledge. Finally, the UNESCO World Heritage List can include only those cultural monuments or monument areas which fulfil the defined conditions of the international treaty.

Milena Moyzeová

Contents

D. Štefunková: Interconnection of Traditional Agrarian Landscapes with Protected Monument Territories in Slovakia – Examples and Possibilities of Preserving the Bio-Cultural Heritage.....	3
J. Ofaheľ, R. Pazúr: Visual Analysis and Perception of City Monuments.....	12
Z. Izakovičová, F. Petrovič: Localisation Criteria Applied for the Construction of Historic Castles and Chateaux in Slovakia.....	21
M. Moyzeová: Cultural Monuments in the Assessment of the Environmental Quality of Rural Settlements in Trnava District.....	26
T. Hrnčiarová: Extinct and Existing Historical Cemeteries of Bratislava – Special Cultural and Natural Monuments of Urban Landscape.....	32
N. Urbanová: The Historical Landscape Environment Changes of Holíč and its Surroundings from the 18 th Century to the Present.....	41
M. Šantrúčková, L. Bendíková, L. Medková: Monuments and Values of the Associative Landscape (Case Study of St. Procopius Landscape, Central Bohemia).....	51

Contacts

T. Hrnčiarová: The Historical Landscape of Bratislava from the Second Half of the 16 th Century according to One of the Oldest Preserved Vedute.....	59
---	----